

- 7. Hæretici damnantes copulam conjugalem.
- 8. Communione recepturi ob reverentiam eius abstinere ab Uxore.
- 9. Copula maritalis cum reâ intentione facta meretur gratiam.
- 10. Gloria accidentaliter dabitur exercentibus Matrimonium intentione reâ.
- 11. Aqua benedicta cur stet in januis Ecclesiarum?
- 12. Copula maritalis ad evitandam incontinentiam est finis secunda ius.
- 13. Voluptatis causa conjuges coeuntes an peccent?
- 14. Copula maritalis an cadat sub præcepto?
- 15. Copulam conjugis denegare potest in novem casibus. Et qui sint?
- 16. Circumstantia quatuor servanda in usu Matrimonii. Et quæ?
- 17. S. Francisci Saleffi doctrina circa copulam de Communionis.
- 18. Copula maritalis nec in loco publico, nec in loco sacro exercenda.
- 19. S. Ephrem Syri gratiosa responsio ad meretricem.
- 20. Ecclesia polluitur, si semen humanum in ea effundatur.
- 21. Loco in sacro quando conjuges possunt coire?
- 22. Modus naturalis coeundi a conjugibus servandus.
- 23. Medici Zaccarie doctrina de illo.
- 24. Copula non completa an conjuges possunt ab ea desistere?
- 25. Alius inhoneſti an sint liciti inter conjuges.

Completa omnium Impedimentorum Matrimonii explicatio, superest, ut de eius Usu differamus; circa quem Quæstiones quatuor sunt resolvendæ. Prima est, Utrum Matrimonii usus, sit actus bonus? Et videtur respondendum negative. I. Quia copula carnalis conjugatorum eos dividit à Deo; idcirco Exod. 19. præcipitur Judæis, qui erant visuri Majestatem Domini in Monte Sinai, ubi in igne erat descensus, ne ad uxores accederent. Et 1. Reg. 21. Achimelech antequam Panes Propositionis David daret, & servis eius, interrogavit, an mundici essent à mulieribus? id est an ab Uxoribus abstinent; & in cap. Sciat. 33. q. 4. nec non in cap. 2. Omnis homo. cap. Quotiescumque. cap. Si causa. cap. Christiano. De Conseret. dist. 2. præcipitur, ut qui sumpturi sunt Eucharistiam, abstineant ab actu conjugii per aliquot dies; prout etiam in festis solemnibus, & in diebus jejuniorum. In Ecclesia quoque Orientali mos est apud Græcos, ut Uxorati à copula conjugali per totam Quadragesimam abstineant; & alias in Paschate à Sacra Communione arcentur, ut ex Balsamone demonstrat Morinus de Sacram. Penitentis lib. 6. cap. 26. num. 12. II. Quia S. Hieronymus aiebat in Comment. super 1. Matth. & habetur in cap. Connubia. 37. quæst. 2. Connubia legitima carent quidem peccato, non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præsentia Sancti Spiritus dabitur. Ergo usus Matrimonii non est actus bonus. III. Etiam S. Jo. Chryostomus Homil. 1. Operi In- 4. pers. inquit: Matrimonium est utilis panem non inferat, mercedem tamen non prestat. IV. S. Gregorius quoque ait, ut legitur in cap. Vir. De consec. dist. 2. Vir cum propria dormiens conjugis, nisi lotus aqua intrare non debet Ecclesiam. Ergo non est actus bonus.

His tamen minime obstantibus, dicendum est, quod conjugalis copula secundum se est actus bonus, ut ex SS. Thoma, Bona Ventura, & Scoto ostendit Emin. Card. de Lauræa de Matrim. disp. 39. art. 1. licet enim usque ab initio Ecclesiæ non desherint Hæretici, qui hoc negarent, inter quos Saturnius Anno 120. qui asserbat, contradium Matrimonii esse inventum diaboli, & quod ad procreatioem sufficiebat vaga conjunctio; quod postea docebat Marcion Anno 146. dicens, uxoratos non posse

salvari; nec non Manichæi, Hieracita, Abigenes, & alii, quos refert Salettes, & ex eo idem Emin. de Lauræa d. art. 1. num. 2. nihilominus veritas stat in contrarium; siquidem Matrimonii usus à Deo ordinatus est, cum dixisset Genes. 2. Adheret bona Uxori sue, & erunt duo in carne una; scilicet per conjugalem copulam, ut explicat Benedictus Papa I. in cap. Lex divina. 27. qu. 2. Et Apostolus Paulus 1. Cor. 7. aiebat: Vir uxori debitum reddat, & Uxor viro. Et confirmatur, nam finis Dei in operando non potest esse malus: sed proliſcatio sui Dei finis, quæ per copulam Matrimoniale feret; & tandem quia actus iustitiae est intrinsecè bonus; at copula carnalis inter conjuges est actus iustitiae, atque charitatis; ipsi enim per contractum Matrimonii permittunt sua corpora ad hunc usum tum ob prolem suscipiendam, tum ad fornicationem evitandam; quapropter quomodocumque hunc usum exercent, faciunt actum iustitiae, & charitatis. Ergo est actus bonus, ut ratiocinantur Emin. Cardin. de Lauræa d. disp. 39. num. 10. & 11. num. 32. doctissimus Matrusius in 4. sent. disp. 7. n. 529. & Salmanticensis trad. 9. de Matrim. cap. 15. num. 3.

Ad contracta autem argumenta, & primò ad Primum respondetur, abstinentiam illam ab Uxoribus commendatam fuisse ob majorem reverentiam in suscipienda Eucharistia; & in spiritali reflexione ad Deum, quam facit homo orationis tempore, cujus figura fuit Visio Majestatis Divinæ Judæis ostensa per ignem in Monte Sinai, & panes propositionis ab Achimelech Sacerdote Davidi elargiti. Videtur autem quodammodo officere reverentiæ prædictæ voluptas, ac delectatio, quam copula maritalis unitam habet, sine qua nullus ad illam induceretur; ac tamen non est mala in se, nisi per excessum, aut tamquam finis principalis assumatur, ut latius districi Emin. Card. de Lauræa disp. 12. eod. trad. de Matrim. a. num. 92. & seqq. Ad Secundum respondetur, S. Hieronymum per ea verba dicere voluisse; quod non est opus gratia speciali Spiritus Sancti in usu illo, quia sufficit gratia universalis ad quodcumque bonum opus agendum; ut declarat idem Eminentiſſ. Cardin. de Lauræa d. disp. 12. num. 96. subdens, quod, si conjuges in actu illo ordinem intentionem suam ad finem supernaturalem, & ad Dei gloriam in prole suscipienda, tunc obtinent specialia gratia auxilia; prout credendum est obtinuisse S. Joachim, S. Zachariam Præcursoris genitorem, S. Ludovicum Regem Francorum, & alios Sanctos utriusque testamenti, qui sanctissime usi sunt Matrimonio. Ad Tertium respondetur, S. Jo. Chryostomum intellexisse de mercede substantiali gloriæ; non autem de accidentali, quæ potest mereri à conjugatis, cum recto fine Matrimonii usum exercentibus, ut explicat ipse Emin. Cardin. de Lauræa d. disp. 12. num. 100. Ad Quartum dicendum, quia ut plurimum conjugati excessum committunt in usu illo, idè antiquitus fideles adhibebant lotionem aque benedictæ; quæ deinde apposta est ad januas Ecclesiæ, ut ea se signantes, à maculis culparum venialium emundentur, ut latius demonstravimus in nostris Decisionibus de Baptismo Decif. XXXIX. num. 5. & seqq. ubi quatuor præcipuos effectus postulamus aque benedictæ, nempe. 1. Venialia peccata remittere. 2. Fugare demones. 3. Sanare infirmos. 4. Depellere adversitates, quos ibi studiosus Lector percurrere potest.

Ex supradictis tamen DD. faciunt hanc illationem, quod licet usus Matrimonii non sit malus, si fiat ob solum finem evitandi incontinentiam, etenim quamvis hic non sit finis primarius Matrimonii, est tamen secundarius, juxta illud Apostoli 1. Cor. 7. Qui non potest continere, nubet in Domino; & illud: Propter fornicationem autem (id est evitandam) unusquisque Uxorem suam habeat, & unaquæque suam Virum; & idè conjux, qui cum tali fine coit, neque

venialiter peccat. Matrusius alios DD. cumulans d. disp. 7. n. 530. Averfa quæst. 21. sect. 4. Salmanticensis d. cap. 15. n. 56. nihilominus si usus conjugalis fiat solum voluptatis, ac delectationis causa, ut plurimum est cum culpa veniali, non quia ipsa voluptas moderata cum culpa veniali, non quia ipsa voluptas eidem usui, sicut delectatio in edendo, ac bibendo; & ut diximus supra, si voluptas in copula non esset, nullus cum exerceret: sed propter excessum in voluptate, ac delectatione, quem committit, qui ex hoc solo fine utitur Matrimonio; ut late differunt Eminentiſſ. Card. de Lauræa d. disp. 39. num. 50. Matrusius d. disp. 7. num. 532. & Salmanticensis d. cap. 15. num. 57.

Secunda Quæstio est, Utrum copula conjugalis cadat sub obligatione? Circa quam omnes DD. respondent affirmativè, adèd ut conjux, altero petente copulam rationabiliter, teneatur illam ei reddere, & in eam consentire, juxta præceptum Apostoli 1. Cor. 7. Vir Uxori debitum reddat, & Uxor viro; quod si absque legitima causa detrectet, gravem culpam committat cap. Si dicat Vir. 33. qu. 5. Emin. Card. de Lauræa d. disp. 39. num. 19. Salmanticensis d. cap. 15. num. 3. ubi notant, quod hæc obligatio non solum urget, quando conjux expressè petit, sed etiam si tacite, per aliquod signum, vel indicium, ut sæpè accidit in Uxoribus, quæ ob ruborem, vel verecundiam non audent debitum à Marito expressè postulare. Ratio obligationis prædictæ sub pœna peccati est, quia conjuges ex vi contractus Matrimonii obligantur ad talem mutuum redditionem debiti; quia ex vi illius utriusque tradit alteri potestatem sui corporis in ordine ad utrum conjugii, & sic ex iustitia ad tale debitum solvendum reciproco obligantur. Sicut autem in aliis contractibus qui recusat rem tradere, ad quam tradendam ex iustitia est obligatus, graviter peccat; ita conjux qui negat debitum alteri conjugi petenti. Hinc sequitur, quod conjuges, qui se impotentes ad hoc debitum solvendum reddunt per nimias abstinentias, jejunia, ac austeritates vitæ, gravi culpa se aggravant, ut differunt DD. apud Sanchez lib. 9. disp. 3. numer. 5. & Salmanticensis d. cap. 15. num. 6. & 7. addentes, peccare etiam mulieres, quæ nimis penitentis se detortas reddunt, & pulchritudinem amittunt, cum periculo, ut Viri eorum in adulterium cum aliis mulieribus cadant. Sed hunc casum in praxi à Confessoribus raro audiri puto.

Porro plures dantur casus, in quibus conjuges absque peccato solutionem debiti recusare possunt. I. Si imminet periculum vitæ, aut gravis infirmitas; siquidem ordo naturæ postulat, ut prius consulatur incolumitati proprii individui, quam attendatur generationi prolis. Secus autem si levis esset infirmitas, ut dolor dentium, capitis, aut parvæ febris. Sanchez d. lib. 9. disp. 24. Salmanticensis d. cap. 15. num. 9. & 10. ubi alios citant. II. Non tenetur Uxor debitum reddere, si Maritus sit Leprosus, morbo gallico graviter affectus; vel alia contagiosa infirmitate detentus. cap. 1. De Conjugio Lepros. Sanchez, ac Salmanticensis ubi supra. III. Si conjuges paupertate laborent, & cum plures filios habeant, quos alere difficultè possunt, unus ex conjugibus velit à copula abstinere. Reginaldus lib. 31. n. 298. Averfa quæst. 29. sect. 7. Sanchez d. lib. 9. disp. 25. & Salmanticensis d. cap. 15. n. 11. alique ibi allegant. IV. Si mulier solita sit ex aliquo sui corporis imperfectione filios mortuos edere; quamvis in hoc casu plures DD. contrarium docent. Sanchez lib. 7. disp. 102. num. 9. Reginaldus d. lib. 31. num. 287. & 288. Salmanticensis, alios allegantes d. cap. 15. num. 12. V. Si conjux iniuste, vel illicitè petat; puta qui vel adulterium cum alia commisit, vel affinitatem contraxit per copulam habitam cum sanguinea Uxor in primo, aut secundo gradu, vel

est voto castitatis adstrictus, vel petit intra bimestre à die contractus Matrimonii; vel si cognationem spirituales elevando filium de fonte baptismali inuisset. Salmanticensis d. cap. 15. a. num. 13. & seqq. novissimè Matrusius d. disp. 7. a. n. 537. VI. Si Uxor sit gravida, & per copulam timeat de occasione fetus in utero, vel de abortu, nam tunc potest debitum marito negare. cap. Origo 32. quæst. 4. ubi Glossa in fin. hanc reddit rationem; quia ex concussione perit partus: nec non cap. Non solum. 32. q. 7. VII. Si mater nondum puerum natum ablataverit, recufare enim potest redditionem debiti Marito per cap. fin. dist. 5. ubi S. Gregorius Papa sic inquit: Ad ejus verò (matris) concubitus Vir eius accedere non debet, quousque qui gignitur, ablatetur. VIII. Item si Uxor reperitur ius purgationibus, ac mensuris obstricta. d. cap. fin. Eminentiſſ. Card. de Lauræa d. disp. 39. n. 96. & seqq. Et Salmanticensis d. c. 15. n. 76. ubi tamen ajunt, esse tantum peccatum veniale, Uxorem mensuratum carnaliter cognoscere. IX. Si conjux sit dubius, & habeat probabilem opinionem de invaliditate Matrimonii. Sanchez lib. 2. disp. 39. n. 5. Bonacia de Matrim. quæst. 4. punct. 4. à num. 16. Averfa quæst. 17. sect. 3. Diana Coordinatus, alios DD. cumulans tom. 2. trad. 6. resol. 176. quæ in veteri reperitur part. 4. trad. 4. resol. 48. novissimè Salmanticensis, qui fusc hunc casum examinant, & circa eundem plures limitationes, ac declarationes faciunt in d. trad. 9. de Matrim. cap. 15. punct. 4. per totum, ibidem à Studiosis videndas.

Tertia Quæstio est: Quot circumstantiæ sine servandæ à conjugibus in usu Matrimonii, ne peccatum committant? Respondent DD. quatuor circumstantias esse ab eis observandas. Prima est, ut moveantur ad illum usum ob bonum finem; talis autem erit, si intendant, silem sibi servare, significationem Sacramenti perficere, incontinentiam fugere, ac prolem ad Dei gloriam generare. Sanchez lib. 9. disp. 11. num. 4. Basilii Pontius lib. 10. cap. 8. numer. 5. Averfa quæst. 21. sect. 4. & Salmanticensis d. cap. 15. num. 56. quo loco tamen dicunt, quod etiam peccatum veniale, si prolem generare intendant solo desiderio successione, & propagationis familie. Secunda circumstantia erit respectu temporis, nempe Festorum solemnium, Quadragesimæ, Jejuniorum, ac publicarum Orationum juxta illud Apostoli 1. Cor. 7. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi. Quamvis autem hæc circumstantia temporis secundum communem Theologorum opinionem sit ex consilio, non autem ex præcepto. Sanchez d. lib. 9. disp. 12. num. 5. Basilii Pontius lib. 10. cap. 9. & Averfa quæst. 2. sect. 6. tamen quo die conjuges recepturi sunt Sacram Eucharistiam, debent à copula abstinere. cap. 1. cum quatuor sequentibus 33. quæst. 4. quia non possunt excusari à culpa veniali, si tali die ex nimia carnis concupiscentia, vel voluptatis capiendæ gratia coeant, nam ex ea magna oritur distractio, & mentis hebetudo. S. Thomas 3. part. q. 80. art. 7. ad 2. Sanchez lib. 9. disp. 13. num. 8. & Salmanticensis d. cap. 15. num. 59. qui idem statunt de copula post Communionem eadem die, nisi gravis causa urgeat, quæ ab irreverentia excuset. Plum, ac studiosum Lectorem ne pigeat audire Sanctum Franciscum Salesium de hac circumstantia sic ad suam Filobeam, id est Animam devotam, part. 2. cap. 20. loquentem:

Bisogna, che io dica questa parola per le persone maritate. A Dio non piacera nell' antica Legge, che li creditori volessero eggere ciò, che era loro dovuto ne' 16 giorni di festa. Ma non vietò mai, che li debitori non pagassero, e rendessero il loro debito a quelli, che lo dimandavano. Questa è cosa indecente, se bene non è gran peccato, il sollecitare il pagamento del debito matrimoniale il giorno, che uno si è comunicato: ma non fà male, anzi è cosa meritoria il pagarlo. Quindi è,

che per rendere questo debito, non deve alcuno essere privato della comunione, se per altro la sua devozione lo spinge a desiderarla. Certo nella primitiva Chiesa i Cristiani si Comunicavano ogni giorno, ancorchè fossero maritati, ed avessero la benedizione della generazione de' Figli. Per questo ho detto, che la frequente Comunione non recava scomodità alcuna, né a Padri, né a Madri, né a Mariti, purchè l'anima, che si comunica, sia prudente, e discreta, Noret Confessarii discrimen inter exigentem in die Communions debitum conjugale; & inter illud radentem. Hic vacat semper à culpa; non etiam ille.

Tertia circumstantia à conjugibus in usu Matrimonii servanda respicit Locum; videlicet ne coeant in loco publico, nec in loco Sacro. Non in loco publico, seu in presentia alterius, quia talis publicitas esset scandalosa, & mortalis; adus enim conjugales post Adæ peccatum in abditis locis exercerentur ob verecundiam, quæ oritur ex eo, quod homo erubescit cognoscens se subiectum carnali concupiscentiæ; & hanc ob causam Adam, quando cognovit se nudum, consuevit folia ficus, ad cooperiendum corpus, & abscondit se in Paradiso audiens vocem Dei; expectabatur enim motus concupiscentiæ in veneris, & ruborem maximum sentiebat, ut ait S. Augustinus in *lib. 11. Genes. ad Litt. cap. 31.* quem refert Emin. Card. de Laurea d. *disp. 39. num. 64.* subdens, quod copula carnalis, aliis videtur exercita, peccaminosa est, indigna, ac horrenda ob turpitudinem; & videtur difficile creditur, quod fuerint Hæretici, sive Nicolaitæ, sive Gnostici, aut alii, qui assererant, eam licitam esse coram omnibus, & exercebant illam in vicis, ac plateis. S. Ephrem Syrus requisitus à meretrice, ut secum coiret, respondit se paratum, sed in publica platea. Illa dixit: *Hec quid dicis?* In platea coram omnibus? *Horreo.* Tunc S. Ephrem: *Horres conspectus hominum, & non horres presentiam Dei, qui in omni loco actus hominum videt?* Ita P. Segalla Capuccinus in *Catena Aurea part. 1. in Vita S. Ephrem. pag. 337.*

Neque in loco Sacro est habenda, idest in Ecclesia; quæ de Jure pollutur per humani sanguinis, vel feminis effusionem in ea factam. *cap. Ecclesiæ. dist. 38. & de Consecrat. dist. 1. cap. fin. de Consecr. Eccl. cap. Unico. eod. tit. in 6. cap. Significasti. De Adulteris;* in quibus Juribus præcipitur, Ecclesiam esse rebenedicendam, ac reconciliandam, si in ea semen humanum fuerit effusum, ut latè demonstrat Passerinus de *Pollut. Eccl. disp. 7. cap. 1.* ubi DD. cumulat. Quamvis autem discordes sint DD. disputantes, an hæc feminis effusio, ut Ecclesiam polluat, debeat esse illicita, nempe fornicaria, vel ex alia specie Luxuriæ? ac etiam an debeat esse publica, & notoria? ut examinant Salmanticenses d. *cap. 15. à num. 62. & segg.* tamen concorditer docent, quod non sit Ecclesiæ pollutiva, neque peccaminosa copula maritalis, si facta sit in Ecclesia ex necessitate; ut si Maritus, vel Uxor, aut uterque clausi teneantur in Ecclesia longo tempore, nec ex loco Sacro ipsi possint exire; tunc enim stimulis carnis vexati absque culpa possunt ibi usum Matrimonii habere. Sanchez d. *lib. 5. disp. 15. num. 12.* Sylvester *Verb. Debitum. n. 5.* Basilius Pontius *lib. 10. cap. 10. num. 13.* Passerinus d. *disp. 7. cap. 18.* Salmanticenses d. *c. 15. num. 67.* Maffius in *4. sect. d. disp. 7. num. 543.* & Emin. Card. de Laurea d. *disp. 39. num. 71.* Appellationem autem Ecclesiæ non venire Cœmeterium, neque Claustra Religiosorum, neque Sacristiam, nec Turrim Campanariam, neque Oratoria privata non benedicta, advertunt Salmanticenses d. *cap. 15. num. 70.* & ibi Sanchez *lib. 9. nota disp. 15.*

Circumstantia Quarta respicit modum; ut scilicet Conjuges in usu Matrimonii modum naturalem servant, qui modus requirit mulierem succubam, Virum autem incubum; & per consequens, ne conju-

ges cocuntes sint stantes, vel sedentes, nec propropter more pecudum congrecliantur; & multo minus ne Vir sit succubus, mulier autem incuba; quia in his omnibus modis, si periculum sit, quod extra vas naturale semen effundatur, erit mortale peccatum; & hoc periculo remoto, saltem erit culpa venialis, nisi aliqua honesta causa excuset, puta timor abortus, si Uxor sit gravida, vel Maritus nimia pinguedine sit affectus; ut latè differunt D. Antoninus 2. *part. tit. 10. cap. 20. §. 3.* Sanchez d. *lib. 9. disp. 16.* Bonacina *quest. 4. punct. 13.* Basilius Pontius *lib. 10. cap. 11.* Averia *qu. 12. sect. 5.* Maffius *diff. disp. 7. num. 555.* Emin. Card. de Laurea d. *disp. 39. art. 3. §. 9. per totum,* ubi plura de his modis, qui calamum ob ruborem cogunt restringere; & de istdem, post plurium DD. citationem differunt Salmanticenses d. *cap. 15. à num. 72. & segg.* quibus quo addo eruditissimum Zacchiam Medicum Romanum, qui de hoc argumento, seu circumstantia Modi latè differit in *Q. Q. Medicoleg. lib. 7. tit. 3. qu. 1.* in qua post multa hæc habet *num. 41.*

Nobis autem querendus est naturalis Modus exercendi coitum, neque dubium est, illum esse magis naturalem, qui magis facit ad conceptionem, eam fini à Natura intenta consequendo magis adiumento sit. Hunc ergo modum post Hippocratem, aliisque veteriores, tradunt nonnulli recentiorum, ut Mercator *lib. 3. de Mulier. & Pregnant. aff. cap. 6.* Rodericus à Castro *lib. 2. de Nat. mulier. cap. 5. & alii:* Est autem huiusmodi, ut Mulier in dorsum iacet, divaricata, acclivibusque curvis, capite sanctissem demisso, & Vir illum sic iacentem superincubat, hoc enim pacto, medicè elevato uteri osculo, ipsi uterui promptius ad se virile semen allicere potest, & Vir etiam facilius prope ipsam Uteri osculum internum semen effundere; unde facilius succedit conceptio. Quocumque ergo alia coeundi ratio, aut in totum, aut ex parte impeditur potest conceptionem, impediendo aut ne facile virile semen excipiat, aut ne virile membrum tam de facili ad uteri interiora pervenire possit, aut alia quadam ratione, recedet à naturali ratione, & habebit semper ob id in se delictum. D. Thom. in *4. sent. dist. 31. Sylvester Verb. debitum conjugale. num. 7.* Summa Angel. eod. *Verb. num. 11.* Hæc omnia Medicus Zacchias, Theologus æque ac Canonista.

Quarta Questio est, an conjuges aliquando peccent in ipsa actuali copula, quam habent? Circa quam tres casus sunt distinguendi, Primus est, quando Vir seminavit, non autem mulier; & in hoc casu ajunt DD. posse Virum à copula recedere absque ulla culpa, tum quia semen mulieris non censetur necessarium ad generationem juxta opinionem Theologorum, (à quibus tamen Medici discordant,) tum etiam quia mulier post recessum viri potest se tangendo seminare; cum talis tactus sit complementum copulæ conjugalis, Sanchez d. *lib. 9. disp. 17. num. 10. & disp. 19. num. 5.* Basilius Pontius *lib. 10. cap. 11. num. 2. & 3.* ac aliis citatis Salmanticenses d. *tract. 9. de Matrim. capit. 15. num. 80.* Secundus casus est, quando Uxor feminavit, non autem Vir, & in hoc casu, ipse Vir non potest desistere à copula, sed debet eam complere seminando, nisi aliqua urgens causa cum recedere cogat; puta si in cubiculo aliqua persona intraret; vel aliquod periculum domus, vel vicinorum irrueret, aut inimici superverirent. Salmanticenses *diff. cap. 15. num. 81. Tertius casus,* quando fuit incepta copula, & neque Vir, neque Mulier feminavit; & tunc de communi consensu possunt à copula desistere absque seminatione, nisi sit periculum effusionis feminis extra Vas, ut differunt Basilius Pontius d. *lib. 10. cap. 11. num. 8. & 9.* ac alii DD. quos citant, & sequuntur Salmanticenses *diff. cap. 15. num. 82.* & Diana Coordinatus *diff. tom. 2. tract. 6. resol. 187.* nec non *resol. 215.* quæ in Veteri habentur *part. 3. tract. 4. resol. 203. & part. 10.*

est *part. 10. tract. 13. resol. 42.* Sed Lector nates custodiat, quia non bene olent.

Quinta tandem Questio requirit, quid sit permisum conjugibus, absque peccato circa tactus, amplexus, aspectus, ac verba amatoria cum honestatis offensa? & in his DD. distinguunt: Vel ordinantur ad copulam sine periculo pollutionis? Vel ordinantur omnia licent, Vel non diriguntur ad copulam, sed ad solam voluptatem, & carnalem delectationem; & tunc sunt venialia peccata, ac etiam mortalia, si sit periculum pollutionis, & multo magis, si altero conjugie absente, tactus fiant in propriis membris inhonestis; & cum reflexione ad actus copulæ præteritos, ex quibus excitatur titillatio carnis, ut latè differunt Bonacina de *Matrim. q. 4. punct. 8.* Sanchez *lib. 9. disp. 45.* Averia *q. 21. sect. 8.* Basilius Pontius *lib. 10. cap. 16.* Salmanticenses d. *cap. 15. à num. 84. & segg.* & cæteris copiosius ipse Diana Coordinatus d. *tom. 2. tract. 6. resol. 191. resol. 192. resol. 193. resol. 194.* in quibus ad ruborem, ac ultra fatietatem de hac putida Questione scribit.

DECISIO XXXIX. ARGUMENTUM.

Divortii Etymologia, Definitione, ac Divortium inter conjuges fieri potest quoad Thorum, & Habitationem. Omnes causæ reducuntur ad quatuor genera, nempe ad Devotionem, ad Contagionem, ad sævam Tractationem; & ad spirituales, ac corporalem Fornicationem. Explicantur in specie causæ omnes, quæ sub his generibus continentur; & ostenditur, quæ Auctoritate fieri debeat Divortium? Et quibus penis Conjuges eidem causam dantes afficiantur?

SUMMARIUM.

- 1 Divortii Etymologia.
- 2 Diefion quid sit?
- 3 Divortii definitio.
- 4 Abbates nullius Diocesis judicant causas Matrimoniales.
- 5 Divortium est Triplex; & quale?
- 6 Dagoberti Regis Francorum, ac aliorum divortia.
- 7 Divortium ex legitima causa est licitum.
- 8 Divortii causæ ex quadruplici genere.
- 9 Devotionis causa quomodo fieri possit Divortium.
- 10 Exempla Divortiorum ob devotionem.
- 11 Maritus si fiat Religiosus, Uxor quid facere debeat?
- 12 Morbi contagiosi quatuor, ex quibus fieri potest Divortium.
- 13 Lepra est causa sufficiens Divortii.
- 14 Phtisis dat Divortii causam.
- 15 Morbum ob Gallicum fieri Divortium potest.
- 16 Dementia cum furore causare valet Divortium.
- 17 Scivitia Viri dat Uxoris motum divortendi.
- 18 Alimentorum deficientia dat causam Uxori ut Divortium faciat.
- 19 Dilapidatio bonorum, quam facit Maritus, est causa Divortii.
- 20 Heresit est divortii causa, atque Apostasia à fide.
- 21 Fornicatio spiritualis quid sit?
- 22 Heretico Marito emendato an Uxor adherere debeat?
- 23 Adulterium est causa Divortii ex triplici Jure.
- 24 Adulterii nomine an alia peccata carnalia veniant?

- 25 Divortium an de precepto faciendum ex adultério?
- 26 Adulterium in sex casibus excusatur, ne fiat Divortium.
- 27 Adulter emendatus requisitus à conjugis suo debet ei adherere.
- 28 Carnalia peccata attentata à Marito cum Uxore dant causam Divortii.
- 29 Ebrietas est causa Divortii.
- 30 Divortium quando sit perpetuum, & quando ad tempus?
- 31 Divortium quando auctoritate Judicis sit faciendum, & quando non?
- 32 Pæne illius, qui dat causam Divortio.
- 33 Adulter factio divortio an possit Religionem ingredi?
- 34 Conjugati post Divortium luxuriosi vacantes pœna mortis puniuntur ex Balla 46. Sixti V.

AD complementum hujus tractatus de Matrimonio restat, ut loquamur de Divortio; sæpe enim accidit, ut conjuges ritè, ac rectè simul copulati ex aliqua infra dicendam causam cogantur divertere, & ab invicem quo ad thorum, & habitationem separari; cumque talis separatio conjugum communi vocabulo Divortium appelletur, de Divortio hic agendum venit; & pro totius materie explicatione quatuor sunt examinanda.

1. Quid, & Quomodo sit Divortium?
2. Quibus de causis fiat?
3. Quæ auctoritate?
4. Ad quid sententur qui dat causam Divortii?

Quo ad Primum. Divortium ita dicitur, vel à diversitate mentium, eo quia conjuges rupta cordium charitate, maritalem affectum à seipsis diverunt. *l. 2. ff. de Divortii;* vel quia distrahentes se à statu Matrimoniali in diversas partes eunt; propriè enim divortium significat divisionem, juxta illud Ciceronis *lib. 3. de Oratore ad Atticum;* ibi *Amanus Syriam à Cilicia aquarum divortio divisi.* Nec non illa Taciti *lib. 12. Annal. Archifimo inter Europam, Asianque Divortio Byzantium in extrema Europæ posuere Greci.* Ac etiam Tertulliani de *Anima,* qui dixit, *Mortem nihil aliud esse, nisi Animæ, & Corporis divortium;* & de hac Divortii Etymologia differunt Maffius in *4. Sent. disp. 7. num. 561.* & ibi Alesanus *lib. 8. tit. 36. & Gonzalez in Commentar. ad cap. 1. de Divortii ubi num. 5.* notat ulterius hanc perpulchram eruditionem; scilicet, quod Greci vocant Divortium *Διείρισ* Diefion; est autem Diefion sonus Musicus, qui diapason, & harmoniam separat; idcirco cum Conjuges unius perfectæ harmoniæ inter se locum obtineant; si divortium faciant inter se, & ab invicem separantur, dicuntur facere Diefion; idest interrumpere illam perfectissimam Symphoniam, quæ auditur inter conjugatos mutuo amore seipsos prosequentes, & tam in prosperis, quam in adversis in eodem amore constantes. *l. Si cum doctem. 22. ff. Solutio Matrim. undè de Uxore, constantis amoris harmoniam erga maritum in quocumque successu se servatam profertente, Lucanus lib. 2. cecinit:*

Non me letorum sociam, rebuque secundis Accipis: in curas venio, partemque laborum.

Definitur autem Divortium, ut sit legitima Viri ab Uxore, vel Uxoris à marito separatio. *l. 1. ff. de Divortii.* Maffius d. *disp. 7. num. 561.* vel latius, ut scribit Nicolius in *Lucubrat. Civilib. lib. 1. tit. 10. 4. numer. 88.* Divortium est legitima separatio Viri, & Uxoris apud competentem Ecclesiasticum Judicem, cum causæ cognitione facta, quo ad thorum, & habitationem, sive ad tempus, sive in perpetuum. Dicitur separatio legitima, idest cum iusta causa, & quæ sit à Judice cognita, & approbata. Dicitur Viri, & Uxoris, quia uterque conjux divortium

eum petere, si habeat causam, videlicet tam Vir aduersus Uxorem, quam Uxor contra Virum. Dicitur apud competentem Ecclesiasticum Iudicem, idest Episcopum, seu eius Vicarium, ad exclusionem tum Iudicis Laici, qui non potest se ingerere in his causis ex Concil. Trid. sess. 24. de Matrimon. can. 12. tum alterius Iudicis Ecclesiastici inferioris Episcopo, quales sunt Archidiaconi, aut alii Iudicantes, prout declaratur Sacram Congregationem Concilii testatur Nicolaus d. lib. 1. tit. 10. num. 89. ubi tamen excipit Abbates, & alios Praelatos inferiores Nullius Diocesis, habentes proprium, ac separatim Territorium; hi enim possunt causas Matrimoniales iudicare, nec non criminales, atque Sacerdotes ad confessiones approbare, aliaque facere, quae ad Jurisdictionem spectant Episcopalem. Dicitur, cum causa cognitione, quia regulariter Divortium quo ad habitationem fieri non potest, nisi causa prius cognita per Iudicem, ut infra num. 31. demonstrabitur; etsi quo ad thorum tantum possint ipsi conjuges ex mutuo consensu diuortium facere, secluso incontinentiae periculo. Matrus d. disp. 7. num. 561. Dicitur sed ad tempus, sed in perpetuum; nam quando causa non prouenit ex aliquo gravi delicto, sed solum ex discordiis domesticis, Divortium fit ad tempus, ita ut iis sopitis reuertantur conjuges in unum.

Triplex autem est Divortium. Unum, quo ad vinculum Matrimonii, ad effectum ut conjuges alii statim nubere possint; & talia erant Divortia Hebraeorum, de quibus actum est supra Decis. IX. nec non divortia Romanorum, qui post sexcentos circiter annos ab Urbe condita ceperunt diuortia exercere, dimittendo Uxores, ut alias ducerent, de quibus differit Gonzalez ad d. cap. 1. De Divortio, ubi sub num. 7. ait, quod primus fuit Spurius Carvilius, qui repudiavit Uxorem, sterilitatis causa, cujus exemplum sequuti sunt Sulpitius Gallus, Quintus Antistius Verus, Emilius Paulus, Cajus Caesar, Sempromius Sophus, & alii, qui omnes repudiarunt Uxores ex frivolis praetextibus, ut alias sibi copularet; contra quos invehens Iuuenalis Satyr. 6. inquit:

Car desiderio Bibule Sertorius ardet?
 Si verum excutias, facies, non Uxor amatur.
 Tres rugae subeant, & se cutis arida laxet;
 Fiantque obscuro dentes, oculique minores;
 Collige sarcinulas, dicet libertus, & exi:
 Jam grauis es nobis, & sepe emunxeris; exi
 Ocyus, & propera: sicco venit altera naso.

Huiusmodi Divortia in usum deducere tentarunt etiam Reges, ac Principes Christiani, quos retulimus Decis. X. ejicientes primas Uxores, ut secundas sibi adingerent; quibus addi potest Dagobertus Rex Francorum, qui diuortium fecit a sua Uxore ex motivo sterilitatis, & Monialem sibi in conjugem assumptit, ut narrat Bollandus in Vita S. Sulpitii die 17. Januarii cap. 6. & Ludovicus XII. in eodem Regno Successor, qui Joanna de Valois Uxore legitima per diuortium dimissa, Annam Comitissam Ducatus Britanniae, ut illum suae Coronae adingeret, sibi copulavit, teste eodem Bollandus in Vita ejusdem B. Joanne fundatrix Monialium Annuntiationis DEIPARAE die 4. Februarii. Sed Divortia illa, ac eorum auctores represserunt, ac anathematizarunt Pontifices Romani, ut ostendit idem Gonzalez in d. cap. 1. num. 12. de Divortio; cum in Ecclesia Catholica Matrimonium consummatum sit indissolubile, neque in ea fieri possit Divortium quo ad Vinculum, ut late probauimus Decis. VII. & precis. Decis. X. per totam. Alterum Divortium est, quod fit de Matrimonio Rato non consummato, vel per Professionem Religiosam, vel per Pontificiam dispensationem ex urgente causa, ut egimus supra Decis. XIII. XIV. & XV. quo in Divortio

solvitur, ex speciali Privilegio, Ecclesiae sume a Christo concessio, Matrimonium etiam quo ad vinculum, ut, ibidem, Juribus, rationibus, auctoritatibus, ac exemplis firmavimus. Tertium Divortium est illud, per quod conjuges separantur non quo ad Vinculum, sed vel quo ad thorum tantummodo, vel quo ad thorum, & cohabitationem simul, eodem Vinculo integro permanente, ita ut minime liceat conjugibus sic per diuortium separatis ad alias nuptias transire, nisi eorum uno per mortem sublato; & de hoc diuortio in praesenti agimus, quod licitum esse, causa legitima interveniente, dubitare non possumus, attento decreto S. Tridentini Concilii d. sess. 24. de Matrim. can. 8. sic statuente: Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quo ad thorum, & cohabitationem ad certum, & incertum tempus fieri posse decernit; Anathema sit. Et hoc idem notant Maurus d. disp. 7. numer. 561. Eminent. Card. de Laurea de Matrim. disp. 42. num. 5.

Quo ad Secundum: Si querimus, Quibus de causis fieri possit Divortium vel quo ad thorum tantum, vel quo ad thorum, & cohabitationem simul? Cum haec sint multiplices, reducuntur omnes ad quatuor capita; seu ad quatuor genera causarum, ita ut Divortium fiat:

1. Ex causa devotionis.
2. Ex timore contagionis.
3. Ex motivo saeva tractationis.
4. Ex impulsu spiritualis, vel corporalis fornicationis.

Primum genus continet causam devotionis. Idcirco quando conjuges ex devotione erga Deum monentur ad continentiam servandam, ex hoc motivo possunt Divortium facere, vel quo ad thorum tantum, vivendo caste in eadem domo; sed dormiendo separatim in diversis lectis; vel quo ad thorum, & cohabitationem simul, ingredientibus Religionem tam Vir, quam Uxor; vive eorum alter, illo tamen, qui manet in saeculo, si sit etate provectus, simplex votum castitatis emittente. De primo Divortio quo ad thorum tantum est textus in cap. Sunt, qui dicunt. 27. qu. 2. ubi S. Gregorius Magnus sic ait: Si vero utriusque convenienter continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare? Quando certum est, quod omnipotens Deus, qui minora concessit, majora non prohibuit. Et quidem multos Sanctorum nominum, cum suis conjugibus, prius continentem vitam duxisse, & postmodum ad Sanctae Ecclesiae regimina migrasse. Idem legitur, & commendatur in cap. Quod Deo. 33. qu. 5. Exempla SS. Conjugum, qui Divortium quo ad thorum tantum fecerunt, & simul cohabitantes Virginitatem, ac Castitatem illibatam usque ad mortem servarunt, posuimus in initio hujus tractatus de Matrim. Decis. II. De secundo Divortio quo ad thorum, ac cohabitationem simul plurimi habentur Canones, ac videlicet in cap. Agathosa. cap. Si quis casu. 27. q. 2. cap. Qui Uxorem. 33. qu. 5. cap. Uxoratus. De Convers. Conjuges. cap. Cum sit. 80d. tit. 5. cap. Veniens. De Regular. cum aliis multis. Nec de his desunt exempla; liquidum S. Angilbertus Abbas Divortio facto cum Uxore sua Berta, filia Caroli Magni Imperatoris, in Monasticam vitam professus fuit; atque Berta inter Moniales Sacrum velamen accepit, ut scribit Hieronymus a Basilica Petri, Presbyter Congregationis Oratorii Neapolitane in suis Epemerid. Sacris die 18. Februarii. Idem fecerunt S. Idulphus, ac S. Aia conjuges, Comes in Flandria, de quibus praedicat Auctor die 18. Aprilis. num. 3. ita scripsit: Idolo con il consenso di Aia si ritiro tra Monaci Benedittini nel Monastero Lobienze, nel quale professò, e fu Abbate, e poi anco fu promosso alla Sede Episcopale, come si dira, quando di esso dovera trattarsi. Si crede, che morisse l'anno 747. e promosse alla Santa moglie.

moglie Aja. Questa, entrato che fu il Marito in Monastero, fece una raccolta di quanto le era rimasto di stabile, di Stati, di mobili, di ragioni, e tutto in un fascio donò alle Monache fondate da S. Waltrude sua cugina; e poi disse si stesce a Dio in un Collegio di Canonichesse all' esercizio di tutte le Virtù. Con simile Divortium devotionis causa fecerunt B. Anfridus, & Illuinde conjuges, Comes Brabantiae; haec Monialis Benedictina evasit, ille Episcopus Ultrajectensis, teste eodem Auctore die 3. Maii in eorum Vita. Qui pariter scribit talia Divortia Sancta opere completa a SS. Amatore, & Marta conjugibus aie 8. Maii. A S. Silvestro Episcopo Vefontii die 10. Maii A B. Bernardo Ordinis Praedicatorum die 8. Maii, & ab aliis multis. Haec exempla praeteritum saeculorum referre volui, quia olim erant frequentia, nunc rarissima. Unum vidi Comitem Gaimum Forjuliensem Eremitam Camaldulensem, vulgo de PP. ad Rua, qui relicta uxore, vitam Regularem professus erat. Nec est omissendum circa haec Divortia, quod Marito in Religione profiteri volente de consensu Uxoris, si haec juvenis sit, debet Monialium acriter ingredi, & ibi professionem religiosam facere: si senex, potest manere in saeculo, emisso tamen simplici castitatis Voto. cap. v. cap. Cum sit. & cap. Uxoratus, De Convers. Conjuges. Et e contra unus conjugum divertere ad Religiosam vitam non potest, altero dissentiente cap. Agathosa. & cap. Si quis. 27. q. 2. cap. Qui Uxorem. 33. qu. 5. cap. Uxoratus, De Convers. Conjuges. & cap. Cum casu. De Raptorib. de quibus late Eminentiss. Card. de Laurea dicit, disp. 42. art. 2. per totum.

Secundum causarum genus continet timorem contagionis, & ideo si alter conjugum morbo contagioso sit affectus, ille qui sanus est, potest Divortium facere, ne & ipse inficiatur. Quatuor morbos contagiosos, ac ad Divortium quo ad Thorum, & Cohabitationem faciendum potentes, recenset Zacchias in Q. Medicolegal. lib. 9. tit. 10. q. 4. nempe Leporam, Phthisim, Morbum Gallicum, & malignam Febrem, Lepra est causa sufficiens pro Divortio faciendo: ratione reddita d. Auctor numero 5. dicens, Quia non modo ex prava expiratione inficitur conjugis sanus, sed etiam periculum inficitur; sed etiam ex inquinatio- ne ipsius habitationis, quippe cum putridae exhalationes indehinciter ab evaporatis corpore emanant, ipsi parietibus domus haere solent, ut de ipsa Lepora testatur non solum Me. in omes, sed Sacro Levitici textus cap. 13. plenissime comprobatur, qui ipsos parietes emundari praecipit, ac tunc postmodum tant homines inficerentur. Et ideo ob periculum infectionis conjugis sanus divertere potest. Idem ob eandem rationem dicendum est, si conjug factus sit Phthisicus, nam ex Galeno, Fracastor, & aliis subdit ibi eum num. 7. Zacchias: Phthisici ipsas domos, in quibus commorantur, putrida halitu, & abominabili exhalatione ita inquinant, ut sanis neque habitare possunt, neque eorum habitatioes frequentare tutum sit: & tanta est ejus contagii vis, ut aliquando ipsa sit hereditaria, ac tanta malignitate insigni, ut interitum usque ad quintam generationem sese progesserit, persona omnes eodem morbo, usqueque symptomatibus afficiat, eadem aetate, quod multo admirabilius est, absumunt, ut narrat Fracastorius lib. 2. de contag. cap. 8. Unde concludit n. 8. Tam Lepra igitur, quam Phthisis, praedictis conditionibus afficiat, causa gravissima cum sint ad Divortium faciendum erant sufficientissime: est Lepra ac Phthisis non adeo graves, nec eadem pravitate insignes, Thori solummodo separationis causam praestabunt. His addere licet Rotae Romanae auctoritatem, quae part. 18. recens. Decis. 801. numer. 8. firmat, quod propter morbum Phthisicum conjug potest divertere ab infecto, ne & ipse illo inficiatur.

14 in quibus commorantur, putrida halitu, & abominabili exhalatione ita inquinant, ut sanis neque habitare possunt, neque eorum habitatioes frequentare tutum sit: & tanta est ejus contagii vis, ut aliquando ipsa sit hereditaria, ac tanta malignitate insigni, ut interitum usque ad quintam generationem sese progesserit, persona omnes eodem morbo, usqueque symptomatibus afficiat, eadem aetate, quod multo admirabilius est, absumunt, ut narrat Fracastorius lib. 2. de contag. cap. 8. Unde concludit n. 8. Tam Lepra igitur, quam Phthisis, praedictis conditionibus afficiat, causa gravissima cum sint ad Divortium faciendum erant sufficientissime: est Lepra ac Phthisis non adeo graves, nec eadem pravitate insignes, Thori solummodo separationis causam praestabunt. His addere licet Rotae Romanae auctoritatem, quae part. 18. recens. Decis. 801. numer. 8. firmat, quod propter morbum Phthisicum conjug potest divertere ab infecto, ne & ipse illo inficiatur.

Idem asserendum est de Morbo Gallico, seu Lue Venerea, qua maritus sit oppressus; nam sequitur Zacchias dicit. lib. 9. tit. 10. q. 4. num. 9. ita scribens: Eadem consideratio fieri potest circa Morbum Gallicum, qui ubi ad eam magnitudinem pervenerit, ut totum corpus puris ulceribus, ac maxime guttur, fauces, & palatum exedensibus ob multam ejus malignam seateat, ubi eger febris lenta, ac nocturna accingatur, artuumque doloribus indesinenter affligatur, aliisque secessibus symptomatibus molestetur, iustissimam omnino causam praebet Divortio. Sed ultra hujus Medici auctorizabilem doctrinam potest studiosus Lector, si casus occurrat ad consulendum, vel judicandum, videre optimum Consilium Natuae conf. 24. per totum, & Rotam ipsam Romanam Decis. 49. a num. 3. & seqq. part. 4. recens. tom. 1. Febri quoque maligna, quae pestilentialis censetur, eandem vim divortii facienti habet; sed quia haec parum durat, & cito ea infectum extinguit, non est, ut multum de ipsa discurramus, ut inquit Zacchias ubi ante num. 11. bene ex eodem notare possumus alium morbum, nempe demantiam continuam cum furore, ex quo si periculum vitae emergat in conjugate sano, habebit vitium motivum divertendi, ut in d. q. 4. num. 3. & 4. idem Zacchias demonstrat.

Tertium genus, continet causam saeva Tractationis, ob faciendum Divortium, idest saevitiam Viri in Uxorem; unde conclusio est certa apud Theologos, & Canonistas, quod propter Mariti saevitiam Uxor potest ab eo divertere, tum quo ad thorum, tum quo ad habitationem. cap. Litteras. ca. Ex transmissa. De Restit. Spolet. cap. 1. Ut lites non consistat. Gutierrez lib. 2. Canon. cap. 64. Valenzuela conf. 144. & Gonzalez ad d. cap. 1. de Divortio. num. 12. ubi reddit rationem dicens, quod vir debet tractare Uxorem affectione maritali, ut praecipit Apostolus ad Ephes. 5. & ad Colossens. 3. non autem illi imperare ut dominus rei possessae; quare Uxor, quae Divortium petit ob saevitiam viri, debet deponi in aliquo Monasterio, aut penes honestas Matronas, donec causa terminetur. 1. cap. Litteras. De Rest. Spolet. Et quoniam saevitia Viri, ut plurimum, oritur ex verberibus, disputant DD. quomodo, & quando Vir verberatus Uxorem dicatur saevire, ita ut ipsa possit ab eo divertere? Circa quod quatuor discordes sunt DD. praecipue Baldus conf. 176. Rolandus conf. 27. Tiraquell. ad Leg. Conub. lib. 1. gloss. 1. num. 21. Alex. conf. 115. vol. 4. & Valenzuela conf. 41. Caterum praevallere videtur doctrina Menochii de Arbitr. Judic. casu 138. num. 8. scribentis, pendere ab arbitrio Iudicis, quae sit saevitia magna, & quae levis? ita ut percussio cum baculo, vel cum sanguinis effusione sit gravis saevitia sufficiens ad Divortium; secus si alapis, aut alia moderatione discreti, ut latius differit Sanchez de Matrim. lib. 10. disp. 18. Basiliius Pontius lib. 9. cap. 23. & Rota part. 1. rec. Decis. 441. quae tenet, Divortium esse faciendum, quando Uxor habitare non potest cum Marito nisi cum gravi damno, & periculo vitae; & in praxi videndus est Ferentillus in addit. ad Barattum Decis. 815. numer. 20. & 21. ubi innumeros DD. numerat: nec non Rota part. 6. recens. Decis. 155. & Decis. 324. quae in hac materia, & circa hanc causam saevitiae doctissimae sunt, ac magistrales, ut notat Antonius de Postembibus Singular. 151. & Singular. 367.

Crudelis autem saevitia Viri in Uxorem censetur etiam privatio alimentorum, per quam ipsa Uxor patitur famem, & non recipit a Marito cibum sufficientem ad vivendum; nam, ut ex Luca de Penna, & ex Quintiliano transcribit Monaldus vol. 2. 18. conf. 20. num. 18. Felix silentia, felix praesentium strages, denique omnis mors facilis; famer aperi vultus haurit, praecordia carpit, est animi tormen-

quum, corporis tabes, magistra peccandi, dirissima ne-
cessitas, deformissima malorum. Quare cum Ma-
ritus omni iure sit obligatus alimenta præstare Uxori
sue, id est victum, ac vestitum iuxta ejus conditio-
nem præbere. *Surdus de Alimentis tit. 1. q. 32. nu-
mer. 1. Et seqq. ubi jura, & DD. si in hac obliga-
tione deficiat, neque alimenta præstet Uxori, eam-
que fame cruciari permittat, dicitur gravissimè in
eam seivere, & ex hac causa potest ipsa Uxor Di-
vortium facere, ut in puncto scribit idem Monaldus
vol. 1. conf. 44. ubi num. 1. notat, probatam
esse sevitiam ex alimentis subtractis, ita scribens:
Et insuper etiam Domina Apollonia secunda testis in
ordine deponit super quarto articulo; Et Domina Mi-
chaëla tertia testis, ebe detto Alessandro non dava
né da mangiare, né da bere, né da vestire à detta
sua moglie. Unde subdit num. 2. Quibus stantibus du-
bitandum non est, apertè constare de sevitia, &
malis portamentis dicti sui Viri, cum illam absque
segitima causa reberaverit, & verbis injuriis affe-
cerit, odio prosequatur, conatus fuerit illam interfici-
ere, & interficere velle dixorit, ac alimenta, &
alia necessaria ad vitam ducendam non præstiterit,
cum alimenta non daret, nihil aliud sit, quam eam
necare velle, & in eam seivere. l. Necare. Et ibi
Barolus ff. de libris agnoscat. Et Gigas in cons. 130.
num. 5. Denegatio itaque alimentorum est crudelissi-
ma sevitia, & ex ea proceditur ad faciendum Di-
vortium. De hac, & aliis sevitia speciebus viden-
di sunt Sanchez de Matrim. lib. 10. disp. 18. Basilius
Pontius lib. 9. cap. 23. à num. 4. Aversa quest. 23.
f. 10. Salmanticenses d. tract. 9. de Matrim. cap. 16.
num. 37. Matritius d. disp. 7. n. 584. & Emin. Card.
de Laurea d. disp. 42. num. 259. Et seqq. in quibus
de pluribus sevitia actibus differit, inter quos inclu-
dit dilapidationem, ac dissipationem bonorum, sub-
dens num. 272. Quodò reduci posse ad sevitiam, si
conjug bona omnia, vel maiorem partem dissipare,
Et profunderè velit; Et de factò id exequi inceperit,
hoc enim grave est innocentis onus, non facile tole-
randum. Quod notari à Studiofis debet, quia apud
alios DD. talis sevitia species non invenitur,
quamvis frequentissima sit in praxi.*

Quantum genus causarum, influentiam in Divor-
tium, continet illas, quæ proveniunt ex impulsu
spiritualis, vel corporalis, Fornicationis. Appella-
tione Fornicationis spiritualis intelligitur Hæresis, &
omnis Apostasia à Fide; idcirco si unus conjug cadat
vel in Hæresim, vel in Apostasiam; alter conjug po-
test Divortium facere, & se ab eo separare: imò
tenetur ab illo divertere, tum ad evitandum perver-
sionem, tum ad fugiendum scandalum, ne parti-
ceps illius criminis judicetur. cap. ult. de Convers.
Conjug. cap. questio. cap. De illa. cap. Quanto.
De Divortio. Nec non cap. Non solum. Et cap.
Idololatria. 28. qu. 1. & hæc Divortii causam ad-
mittunt omnes DD. Sanchez d. lib. 10. disp. 19.
Aversa q. 23. f. 10. Basilius Pontius lib. 9. cap. 22.
Salmanticenses, qui alios allegant, d. cap. 16. nu-
mer. 28. & ceteris melius Eminen. Card. de Lau-
rea de Matrim. d. disp. 42. art. 7. per tot. ubi nu-
mer. 273. cum auctoritatibus Scripturæ Sacre, probat,
Hæresim, ac Apostasiam à Fide vocari Fornica-
tionem Spiritualem, & subinde demonstrat, Di-
vortium ex hac causa esse concessum, & à Jure Ec-
clesiastico, & à Jure naturali; & esse faciendum
non solum quo ad Thorum, sed etiam quo ad co-
habitationem; sive conjug hæreticus tentet per-
vertere alterum catholicum, sive non; quia cum in-
sit perversionis periculum, sollicitè est ab eo decli-
nandum; & tale Divortium catholicus conjug face-
re potest propria auctoritate, sive hæresis sit publi-
ca, sive occulta; ut tradunt etiam DD. suprascita-
ta, atque Salmanticenses d. cap. 16. num. 29. qui
tandem num. 32. disputant, an ipse Conjug fidelis

teneatur adherere eidem conjug hæretico, abjurata
per eum hæresi, & ad gremium Ecclesie reverso? 22
In qua disputatione cum alii DD. negent, alii affir-
ment; concordant sub hac distinctione, quod si
Divortium fecerit propria auctoritate, teneatur ad
conjugem emendatum reverti. cap. De illa. De Di-
vortio, at, si Divortium sequutum fuerit iudice
auctoritate, minimè teneatur, ut in cap. fin. De Con-
vers. Conjugat. & in cit. cap. De illa. De Divortio,
in quo hi duo casus distinguuntur, ut observant et-
iam Sanchez d. lib. 10. disp. 15. num. 19. Basilius
Pontius d. lib. 9. cap. 21. num. 3. & Aversa d.
q. 23. f. 9. Vers. Concedendum.

Fornicatio verò Corporalis, ob quam licitum est,
Divortium facere, continet in primis Adulterium
Conjugis; deinde alia peccata carnalia per unum ex
conjugibus sive cum suo Coniuge, sive cum aliis pa-
trata. Quo ad Adulterium, conveniunt omnes Theo-
logi, & Canonistæ, quod per illud licitum est Di-
vortium quo ad Thorum, & cohabitationem tripli-
ci Jure; Naturali, quia cum conjug adulter violaverit
fidem alteri conjug innocenti, hic non tenetur
amplius servare promissam vitam consuetudinem cum
illo. Divino, quia expressè hanc causam indicavit
Christus Dominus dicens Matth. 5. Et 19. Omnis,
qui dimiserit Uxorem suam, excepta fornicationis cau-
sa, &c. quæ verba expressè supra Decif. X. à nu-
mer. 74. Et iure Ecclesiastico, quia tale Divortium
ob adulterium unius ex conjugibus concessum est in
cap. Significasti. cap. Gaudemus. cap. Ex Litteris,
De Divortio; & in aliis pluribus text. quos refert
Emin. Cardin. de Laurea d. disp. 42. art. 3. per to-
tum. Concordant S. Thomas in 4. disp. 35. quest.
Unic. artic. 1. Et 3. part. quest. 62. art. 1. Sanchez
lib. 10. disp. 3. Basilius Pontius lib. 9. cap. 16. Bo-
nacinæ quest. 4. punct. 5. Aversa q. 23. f. 11. & alii
plurimi apud Salmanticenses d. cap. 16. num. 2. qui
omnes hæc facultatem divortium faciendi concedunt
tam Viro, si Uxor adulteretur, quam Uxori, si
Maritus adulterium committat, ut etiam scribit Ma-
strius d. disp. 7. num. 562. & Emin. Cardin. de Lau-
rea d. disp. 42. art. 4.

Porrò plures sunt Questiones, quas excitant Theo-
logi circa Divortium factum, seu faciendum ex cau-
sa Adulterii, quas non me piget hic summam re-
ferre, non ut illas discutiam, sed tantummodò ut
eas notas faciam Studiofis Decifionum harum, qui
poterunt, si voluerint, easdem apud infra citatos
DD. commodius intueri. Prima est, Utrum appella-
tione Adulterii pro faciendi Divortio veniant et-
iam alie peccata carnalia, nempe pollutio, sodomia,
bestialitas? Alii affirmant, quia hæc enormitatis
dividitur propria caro cum injuria Matrimonii, ac
conjugis innocentes. Alii negant, quia eum hæc
Lex Divortii fit penaliter, sicut est intelligenda de
solo adulterio, ejus causa lata est, Matritius d.
disp. 7. num. 563. & 564. Basilius Pontius lib. 9.
cap. 17. Aversa q. 23. f. 11. Sanchez lib. 10. disp. 5.
& alii plurimi, quos congruent Salmanticenses d.
cap. 16. à num. 8. Et seqq. Item Matritius d. disp. 7.
num. 569. & Eminen. Cardin. de Laurea d.
disp. 42. à num. 44. qui adhæret affirmativæ opinio-
ni. Secunda Questio est, An conjug innocens,
dum scit alterius conjugis adulterium, non solum
possit, sed etiam teneatur, & obligatus sit Divor-
tium facere? Et licet plures affirmant, tamen com-
munior est opinio negativæ, ad eò ut possit, si ve-
lit, conjug innocens credere juri suo, parere con-
jugi adultero, & cum eo cohabitare, quia Divor-
tium indicum est non ex præcepto, sed ex indul-
gentia, & in conjugis innocents favorem, qui ipse
potest renunciare. Sanchez d. lib. 10. disp. 13. à
numer. 6. Aversa quest. 22. f. 5. Basilius Pontius
lib. 9. cap. 17. & aliis citatis Salmanticenses d. 22.
cap. 16.

cap. 16. à numer. 4. Et seqq. Tertia Questio est, an
tenetur casus, in quibus licet à conjug commisitum
sit adulterium, tamen fieri non possit Divortium?
Respondent DD. dari sex casus. I. Si Uxor ab alio
per vim sit cognita, ac resistere non potuit ab-
que gravi periculo vitæ. l. Vim possit. C. Ad leg.
Jul. de Adulter. cap. Re vera. Et cap. Ita tamen.
32. quest. 5. Talis fuit casus Nobilis Cæcilie Baon-
nie Uxoris Ezzellini, quam vi supraviv Gerardus
Campolampertus, ut diximus in Decif. XXXIII.
num. 28. undè injuste idem Ezzellinus cum ea divor-
tium fecit. II. Si ambo conjuges adulterium commi-
serint, nam compensatur adinvicem injuria, & jus
Divortii cessat. cap. Significasti. De Divortio. III. Si
ipse Maritus sit causa, ut Uxor adulteretur, spontè
eam prosequens, vel lenocinium exercens. cap. Dis-
cretionem. De eo, qui cognovit consanguin. IV. Si
post adulterium mulier reconciliata est Marito suo.
cap. Si quis. Cap. De benedictio. cap. Quod autem. 32.
q. 1. V. Si Uxor per ignorantiam cum alio viro con-
junctur, credens se à Marito suo cognosci. cap. In
letum. 34. quest. 1. vel putans Maritum absentem
mortuum esse, cum alio Matrimonium contrahat.
cap. Cum per bellicam. 34. quest. 1. VI. Si factò
divortio ob adulterium unius conjugis, alter conjug
innocens cadat & ipse in idem crimen; tunc enim al-
ter petente, ac parente, debent ambo ad se re-
verti. cap. Ex Litteris. De Divortio, & Divortium
retractat. Ita Gonzalez in Comment. ad d. cap. Ex
Litteris. n. 3. Sanchez d. lib. 10. disp. 5. Et seqq.
Aversa d. q. 23. f. 11. Reginaldus lib. 31. num. 321.
& pluribus aliis congetis Salmanticenses d. cap. 16.
à num. 13. Et seqq. Matritius d. disp. 7. à num. 573.
& Emin. Card. de Laurea d. disp. 42. art. 7. per qua-
tuor integros §§. in quibus latissime differit de supra-
dictis sex casibus; nec non Diana Coordinatus d. 22.
tom. 2. tract. 6. resol. 231. desumpta ex Antiquo in-
ordinato p. 11. tract. 5. resol. 47. Quarta Questio est,
Utrum post factum divortium si conjug adulter emen-
detur, teneatur conjug innocens eum ad sui consor-
tium assumere? Respondent DD. conjugem inno-
centem non teneri ex justitia emendatum conjugem
recipere; sed utique ex charitate. cap. Quod autem.
32. quest. 1. cap. Si Vir. De Adulter. Salmanticenses
d. cap. 16. num. 21. Quinta Questio est, an factò Di-
vortio, conjug adulter emendatus teneatur redire ad
conjugem innocentem, si ab ipso requiratur, ac po-
tulerit? Et DD. respondent affirmativè, nisi mu-
tasset statum, puta quia fuisset post Divortium pro-
fessus in Religione, vel ad Ordines Sacros assump-
tus. Sanchez d. lib. 10. disp. 10. num. 4. Reginal-
dus d. lib. 31. numer. 322. Bonacinæ qu. 4. punct. 5.
num. 16. Basilius Pontius lib. 9. cap. 19. Aversa d.
quest. 23. quest. 6. Vers. Asserendum. Item Salm-
anticenses d. cap. 16. num. 22. & Matritius d. disp. 7. nu-
mer. 571. Et 572. ubi alia questiones, etiam minus
importantes, tanguntur; quas etiam discutit Diana
Coordinatus tom. 2. tractat. 6. resol. 227. desumpta ex
Veteri part. 9. tract. 8. resol. 39.

Ex aliis etiam carnalibus peccatis, & actibus in-
honestis, ac turpibus, ab uno conjug cum ipso fuo
conjug attentatis potest fieri Divortium; prout ad-
vertunt Salmanticenses d. cap. 16. n. 35. ita scriben-
tes: Si Vir Uxorem suam ad peccatum aliquod indu-
cat, illam prostituat, vel prostituere conetur: si de-
ducat in locum, ubi solum cum Viris, à quibus pos-
sit sollicitari, relinquat: Si Viro in domum introdu-
cat, à quibus in lapsu inducatur: Si Vir eandem
Uxorem suam ad sodomiticam copulam cum ipso ha-
bendam compellat, vel ipsa viria seditur eam cog-
noscat, vel alio modo pollutionem extra Vas debitum
procuret: si imas ob Viri furtum, vel homicidium à
justitia tanquam delicti participem male pertrahat: si
scandalum ex consorcio cum illo sequatur, quo judi-
cetur, eam delictis Viri cooperari. In omnibus his

casibus potest, & tenetur ab eo separari, si admo-
nitus non se emendaverit, qui unusquisque saltem
spiritualem propriam omnino anteponeat debet, se-
te, erit eum, & projice ab se. Ita Salmanticen-
ses, qui citant, hoc idem docentes Hurtadum dis-
put. 17. Diffic. 5. Sanchezium lib. 10. disp. 17. num. 5.
Bonacinæ quest. 4. punct. 5. numer. 25. Aversam
quest. 10. f. 10. Basilius Pontium lib. 7. cap. 22.
& alios, quibus addendum est Gobatus in Theolog. Ex-
prim. tract. 10. num. 731. qui ultra prædicta facien-
tiam ad faciendum Divortium, ut decium fuisse
in Curia Archiepiscopali Neapolitana testatur etiam
Riccius part. 2. Decif. 165. Tandem omnes DD. ad-
vertunt, quòd Divortium ob adulterium factum est
perpetuum, nisi conjug innocens velit juri suo cedere,
& conjugem adulterem emendatum recipere: à Di-
vortium ex supra dictis aliis defectibus, ac enormita-
tibus intelligitur factum ad tempus, nempe donec con-
jug culpabilis, se emendet; idcirco emendatione fa-
cta, & cautione præstita de non relabendo, tenetur
conjug innocens ad eum redire, & cum illo habitare.
Layman lib. 5. tract. 10. part. 3. cap. 7. num. 16.
Matritius d. disp. 7. num. 585. & Antonius de Possen-
tibus singular. 151. nu. 8. ubi sic judicasse ait in Tri-
bunali Ecclesiastico, in quo tanquam Vicarius Episcopi-
scalis præsedebat Fabriani.

Quo ad Tertium: Si querimus, Qua auctoritate
sit faciendum Divortium? DD. distinguunt quinque
sequentes casus. Primus est, quo ad Thorum tantum:
& in hoc casu, si conjug innocens certus sit
de adulterio alterius conjugis, potest propria auctori-
tate ab ejus Thoro se separare, & ei debitum con-
jugale subtrahere, licet occultum sit adulterium.
S. Thomas in 4. disp. 35. q. Unic. art. 3. in corp. Et
3. part. quest. 62. art. 3. Salmanticenses d. cap. 16.
num. 22. hanc rationem reddentes, quia talis nega-
tio debiti est actio privata, & sic privata auctori-
tate fieri potest, prout etiam qua Matrimonium est
obligatio ad reddendum debitum sub tacita conditio-
ne, quòd alter non frangat fidem conjugii. Ergo fi-
de non servata, non tenetur reddere debitum. San-
chez d. lib. 10. disp. 10. num. 6. Aversa quest. 23.
f. 2. Vers. Attamen ille. Basilius Pontius lib. 9.
cap. 18. num. 6. Secundus casus est, quando conjug
innocens certus de adulterio alterius conjugis vel se
separare ab illo non solum quo ad Thorum, sed etiam
quo ad habitationem: & in hoc casu, si conjug ad-
ulter non reclamat, potest propria auctoritate conjug
innocens se separare. Salmanticenses d. cap. 16.
num. 44. Matritius disp. 7. art. 9. 2. Tertius casus est,
quando conjug reus ex adulterio reclamat, negando
delictum: Et in hoc casu duæ sunt opinioniones. Una
asserit, conjugem innocentem, certum de adulterio,
potest propria auctoritate divertere per text. in cap.
De benedictio. 32. quest. 1. Et in cap. Dixit Dominus.
32. quest. 2. Altera negat, quia in cap. Porro. De
Divortio ad dimissionem Uxoris dicitur expetendum
esse, ac expectandum iudicium Ecclesie; & snadet
ratio, quia tale Divortium est actio publica, exter-
nam concernens gubernationem, cui Ecclesia, idest
Prælati præcedat. Concordantur hæc duæ opinioniones,
ut prima præcedat, si adulterium sit notorium, pu-
blicum, & cuiusque manifestum; secunda præva-
leat, si agatur de adulterio occulto, non spectat ad
Ecclesiam super illo probationes facere. cap. Ex
parte. De Sponsalib. Et cap. Significasti. De Divortio.
Salmanticenses d. cap. 16. num. 47. Et 48. ubi DD.
cumulant, & rationem reddunt, scilicet quia quan-
do delictum est occultum, separatio quo ad habita-
tionem fieri non potest absque scandalo. At quando
est publicum, cessat omne periculum scandali. Ma-
trius d. disp. 7. num. 565. num. 566. novissime Pi-
gna-

gnatellus tom. 8. consil. 133. num. 1. & 2. Quartus casus est, si conjux innocens velit se separare a conjuge in haresim lapsus; & tunc propria auctoritate id facere potest, cum agatur de fugiendo periculo subversionis à fide juxta textum expressum in cap. De illa. De Divortio, & per alia Jura, quae refert Eminent. Card. de Lauræa d. disp. 42. art. 9. §. 3. à num. 332. & seqq. Quintus casus est, si imminet periculum mortis, seu alterius gravis damni conjugi innocenti, quod fugere non possit, nisi celeriter à conjuge suo se separet; & in hoc casu sive agatur de adulterio, sive de alio quocumque delicto, quod sufficiat ad Divortium faciendum, potest illud exequi, non expectata Judicis sententia. Mastris d. disp. 7. num. 567. & Emin. Card. de Lauræa d. disp. 42. num. 318. & num. 336. Sanchez d. lib. 10. disp. 12. Basilii Pontius d. lib. 9. cap. 23. num. 7. & Barbosa in Votis Decisivis libr. 1. Vol. 9. num. 8 ubi addit, quod si Maritus pereret sibi restitui uxorem, antequam procedatur in causa, non est exaudendus; & satis est, si ipsa reponatur vel in Monasterio, vel in loco tuto, donec Judex cognoscat super legitimo motivo Divortii.

Quo ad Ultimum; in quo Queritur, Ad quid teneatur, qui dat causam Divortii? Respondetur Primo, quod si Maritus per adulterium, aut alias suas enormitates dedit causam Uxori, ut faceret Divortium, tenetur vel eidem alimenta subministrare. cap. 2. De Divortio Jul. Clarus in §. Adulterium. Vars. Facta autem. Antonellus de Regimine Eccl. lib. 6. cap. 33. num. 8. Vinc. de Franchis Decif. 244. num. 2. part. 2. Vel eidem Uxori dotem restituere, Cavalcan. Decif. 18. num. 30. part. 2. & Decif. 21. num. 27. part. 4. Maceraten. Var. Resol. libr. 3. resol. 46. num. 10. Si vero causa Divortii processit ab Uxore, eo quia ab ipsa commissum sit adulterium, propter quod expulsa fuit à Marito; in hoc casu Uxor perdit Dotem, & alimenta petere non valet. cap. Plerumque, de Donat. inter Vir. & Uxor. Authentico Sed hodie. C. De Adulter. Nicolius d. lib. 1. Instit. Civil. tit. 10. num. 92. Respondetur Secundo, quod sive Maritus, sive Uxor dederit causam Divortio per adulterium, eo per Judicis sententiam facto, adulter non potest Religionem intrare, neque ordines Sacros assumere, nisi de licentia, atque consensu alterius conjugis innocentis, in saeculo remanentis. S. Thomas in 4. dist. 35. quest. Unic. art. 6. ad 3. nec non 3. p. quest. 62. art. 6. ad 3. Salmanticenses d. d. cap. 16. nu. 53. ea ratione, quia conjux innocens habet potestatem advocandi ad se conjugem reum praevia cuiuscumque injuriae remissione; ut dictum est supra num. 27. & tunc tenetur ipse reus redire ad conjugem suum innocentem; & casu quo esset vel ordinatus, vel professus, adhuc potest obligari, ut revertatur ad ipsum. Aversa d. q. 23. sed. 8. §. In tali autem. Sanchez libr. 10. disp. 10. num. 15. & Bonacina qu. 4. puncti 5. num. 14. & alii apud eosdem Salmanticenses ubi supra. num. 54. qui bene advertunt, non esse recipiendum conjugem reum ad Ordines, seu ad Professionem Religiosam absque consensu alterius conjugis innocentis, nisi iste mutasset statum Laicalem, & jam vel esset professus in Religione, vel Ordinatus in Sacris.

Corolari loco notare licet, quod Sixtus V. Pontifex Maximus indixit penam ultimi supplicii contra Conjuges, qui procuraverint sententiam Divortii, & separationem Thori, ac habitationis ad effectum liberius vacandi adulteris, ac impudicis, ac luxuriose vivendis, si post dictam sententiam reperti fuerint luxuriosi, ac impudicis vacare: prout etiam si Maritus profuitur propriam uxorem, ac circa illam Lenonis Officium fecisset, ut legitur in ejusdem Sixti V. Constitutione 46. Insuper. Ad compescendam. Diei 30. Odobris 1586. §. 3. & 4. Quae si esset in usu, minores in Deum committerentur offen-

sa, neque tanta cogemur experiri Divinae Justitiae flagella ob impunita tot adulteriorum, atque carnalitatatum piacula.

DECISIO XL.

ARGUMENTUM.

Diseritur de Dispensationibus Matrimonialibus super Impedimentis dirimentibus, tam pro Foro externo, quam pro Foro interno. Circa primas, referuntur duodecim Notabilia, à Vicariis, ac Ministris Episcopalibus omnino scienda, ac observanda pro recta Matrimonialium dispensationum expeditione. Circa secundas, declarantur totidem Clausulae existentes in Litteris Sacrae Penitentiariae, ut ex earum notitia, ac perfecta intelligentia Confessarii, tam Saeculares, quam Regulares, ritè, ac rectè valeant dispensare in Impedimentis occultis, atque Litteris S. Penitentiariae punctualem executionem dare.

SUMMARIUM.

- 1 Dispensationes Matrimoniales alie pro foro externo, alie pro interno.
- 2 Lineae rectae in nullo gradu datur dispensatio.
- 3 Linea in transversali datur dispensatio etiam in secundo, & primo.
- 4 Quinto in gradu existens contrabere potest etiam cum existente in primo transversali gradu.
- 5 Gradus si sint inaequales, ambo sunt Papae exponendi.
- 6 Impedimenta in sua specie, & gradu exponenda.
- 7 Error in expressione gradus quando Dispensationi non nocet.
- 8 Error in specie Impedimenti vitiat Dispensationem.
- 9 Duplicitas Impedimenti est exponenda pro dispensatione.
- 10 Impedimenta plura habens, an super Uno tantum possit petere Dispensationem?
- 11 Copula inter Sponsos habita an exprimenda in Dispensatione?
- 12 Penitentiam à Papa Sponsi impostam Executor mutare non potest.
- 13 Episcopus quando disponet super Impedimentis dirimentibus?
- 14 Executores dispensationum excommunicantur, si munera accipiant.
- 15 S. Penitentiarie Romae quid sit? Et quid possit?
- 16 Litterarum S. Penitentiarie pro dispensandis Impedimentis occultis exemplum.
- 17 Confessarii seire debent Clausulas Litterarum S. Penitentiarie.
- 18 Doctus esse debet Confessarius expediturus Litteras S. Penitentiarie.
- 19 Regulares ex Privilegio exequentes Litteras praedictas qui sint?
- 20 Confessarius non Doctus quando possit illas exequi?
- 21 Confessarius pro istam Litteris exequendis debet esse approbatus ad Confessiones ab Ordinario loci.
- 22 Licentia audiendi Confessiones expirata, eas non exequitur.
- 23 Mulierum Confessiones non audit approbatus ad illas Virorum tantum.
- 24 Confessarius indolus an possit exequi Litteras S. Penitentiarie?
- 25 Veritas Impedimenti dispensandi quomodo per Confessarium indaganda.
- 26 Confessio Latoris Litterarum Sacrae Penitentiarie prius audienda.

- 27 Confessio invalida ipsius Latoris an invalidet dispensationem?
- 28 Penitentia quanta, & qualis eidem Latori injungenda?
- 29 Occultum Impedimentum quodnam dicatur?
- 30 Scandalorum timor, ac Incontinentiae, movet S. Penitentiarium ad dispensandum in occultis.
- 31 Certioratio conjugis innocentis de nullitate Matrimonii quomodo per Confessarium facienda?
- 32 Proles quomodo legitimitur à Confessario?
- 33 S. Penitentiarie dispensatio non juvat in foro externo.
- 34 Confessarius an possit certiorare facere Episcopum, vel Parochum, vel Judicem secreti de dispensatione data?
- 35 Litterae S. Penitentiarie lacerandae à Confessario.
- 36 Confessario uno recusante exequi Litteras S. Penitentiarie, an alter adiri poterit?
- 37 Voto Castitatis obstrictus, si dispensatus nubat, an Vitius iterum nubere possit?
- 38 Gratis expeditur Litterae S. Penitentiarie.
- 39 Leander Cardinalis Coloredus laudatus.
- 40 Hieronymi de Bertis Officialis S. Penitentiarie pietas.

Ad complementum materiae de Matrimonio, & harum Decisionum de eodem tractantium, superest, ut aliqua de Dispensationibus Matrimonialibus differamus. Dixi aliqua, quia si omnia, quae ad illas spectant, voluissem exponere, volumen centuplo majus componendum foret, adeo ampla existit tractatio praedicta, ut videre est in ingentibus operibus Pyrrhi Corradi, Vincentii de Justis, & aliorum praecelsissimorum Auditorum, qui de istidem Matrimonialibus Dispensationibus integros tractatus ediderunt. Cum igitur Dispensationes Matrimoniales expendantur Romae vel à Dataria pro foro Fori, vel à Sacra Penitentiarie pro foro Poli; de utriusque haec pauca, scitu digna, imò necessaria, animarum Paucioribus, ac Confessariis proponimus.

Et quidem pro Dispensationibus in foro Fori duodecim sunt notanda. I. Quod in Linea recta usque in infinitum prohibetur etiam Matrimonium jure naturali, itaut si Adam viveret, nullam feminam posset ducere in uxorem; & idem inter ascendentes, & descendentes in linea recta, in quocumque gradu sint, sive proximo, sive remoto, etiam ultra quartum, & quintum, Dispensatio non datur, ut docent Navarrus in Summa cap. 22. num. 84. Sylvester Verb. Matrimonium. 8. quest. 6. Layman libr. 5. tract. 110. part. 4. capit. 6. esset. 2. & alii innumeri, quos refert Sanchez libr. 7. disp. 51. num. 12. novissimè Vinc. de Justis de Dispensationibus. Matrim. lib. 2. capit. 3. à num. 54. & seqq. ubi num. 58. subdit, quod usque adhuc nunquam auditum est, in aliquo gradu lineae rectae dispensatum fuisse; & tamen satis verisimiliter credi potest, ut pluries, ac ex urgentissimis causis fuerit diversis temporibus petita Dispensatio in hujusmodi Linea recta. II. In Linea autem transversali dantur à Papa Dispensationes, ubi causa justa, ac argens intercedat super secundo, tertio, ac quarto gradu, ac etiam in primo, & secundo simul, ut ostendimus supra in Decif. X X I I. num. 35. & 36. Quando autem unus ex Sponsis est in quinto gradu, quamvis alter sit in quarto, tertio, secundo, ac etiam in primo gradu ejusdem Lineae transversalis, non est opus dispensatione, & sine illa potest contrahi Matrimonium; quia inter existentes in primo, ac quarto gradu nullum est impedimentum; & sufficit, quod unus ex Sponsis sit extra quantum gradum, est alter sit intra, ac supra illum, ut absque dispensatione possint simul intrare conjugium, ut docent Sanch. libr. 7. disp. 53. num. 5. & lib. 8. disp. 24. num. 35. Basilii Pontius lib. 8. cap. 17. §. 5. num. 26. Corradus in Praxi dispensat. Apostolic. libr. 7. cap. 1.

n. 27. Vincentius de Justis d. lib. 2. cap. 3. num. 76. & Nicolius Iosii. Civil. libr. 1. tit. 10. sub num. 78. §. 2. ubi testatur, ficticiam respondisse Sacram Congregationem. III. Si Sponsi distent gradu inaequali à communi stipite, veluti si unus sit in tertio, alter in quarto consanguinitatis gradibus, debet uterque gradus in supplicatione exprimi, ut diximus in d. Decif. XXII. num. 11. quia licet dispensatio detur super gradu remotiori, qui imbibit, & trahit ad se propinquorem; nihilominus quia alter collateralis, qui est propinquior communi stipiti, efficit Dispensationem in eo gradu difficiliorem; ideò id totum in eadem supplicatione est Papae exponendum. Barbosa in Votis Decisivis libr. 1. Vol. 3. ubi num. 16. ponit Bullam Urbani VIII. declarantis invalidam dispensationem ob non expresse proximiorum gradum; quod etiam notat Vinc. de Justis libr. 1. cap. 4. à num. 122. & seqq. subdens, tantò magis expiendum esse etiam propinquiorum gradum, si is esset primus, quia difficillimè Papa dispensat in eo ob singularem indecentiam, quae ex hujusmodi conjugis resultat, nam ut bene advertit Coninch disp. 33. numer. 72. eadem ferè reverentia debetur consanguineo in primo gradu, quae Parentibus ipsis debita est. IV. Ita sunt exprimenda impedimenta in Dispensatione ad contrahendum petenda, ut singulari in propria specie, & gradu, & cum necessariis circumstantiis exponantur; nec unum pro alio, nec certum pro dubio, vel e contra supponatur; quia si unum pro alio, nec in sua specie, & existentia proponatur, non valet Dispensatio. Vinc. de Justis d. lib. 1. c. 4. num. 115. Sanchez libr. 8. disp. 24. n. 17. Basilii Pontius lib. 8. cap. 17. n. 31. Aversa d. q. 19. sed. 5. & alii, quos congerunt, ac sequuntur Salmanticenses de Matrim. tract. 9. cap. 14. n. 44. V. Si in expressione graduum fieret error; tunc si fuisset expressus major pro minore (dummodo sit in eadem specie) valet hic dispensatio, quia eo ipso, quod Papa dispensat super gradu superiori, virtualiter, & formaliter in illo continetur gradus inferior in eodem ordine, & in eadem specie. Sanchez d. lib. 8. disp. 24. num. 27. Bonacina de Legib. disp. 1. quest. 2. puncti 5. numer. 15. Aversa d. quest. 19. sed. 5. Vers. 5. Basilii Pontius d. lib. 8. cap. 17. §. 5. num. 31. & Vinc. de Justis d. lib. 1. cap. 4. n. 132. subdens n. 133. quod subreptitia esset Dispensatio, si loco majoris impedimenti expressum esset minus; quod notat etiam Barbosa d. lib. 1. Vol. 4. n. 13. Rota p. 3. Diversi. Decif. 117. num. 2. & Pyrrhus Corradus in Praxi Dispensat. Apost. libr. 7. cap. 5. n. 29. VI. Quando error contingit circa speciem impedimenti, ut si diceretur, Impedimentum esse Consanguinitatis, cum sit Affinitatis; vel e contra, subreptitia pariter est dispensatio, quamvis versus gradus sit expressus; nam Consanguinitas, & Affinitas sunt Impedimenta diversa, & ex diversis non fit illatio. I. Papinianus exul. ff. de Minor. Sanchez d. lib. 8. disp. 24. num. 19. Gutierrez de Matrim. cap. 124. numer. 10. Pyrrhus Corradus d. lib. 7. cap. 5. num. 71. & 72. ac Vinc. de Justis d. lib. 1. cap. 4. num. 140. VII. Si impedimentum, super quo petitur Dispensatio ex duplici causa proveniat, puta quia Sponsi sint consanguinei tam respectu Patris, quam respectu Matris; vel inter eos sit duplex Affinitas, puta quia Sponsus cum duabus fororibus Sponsae copulam carnalem habuit; sive duplex cognatio spiritalis intercedat, quia Sponsus levavit unum filium è Fonte, alterum in Confirmatione ab ipsa Sponsa natus; haec duplicitas impedimentum est exponenda Papae; aliàs invalida erit Dispensatio. Sanchez d. lib. 8. disp. 24. n. 5. Aversa d. disp. 19. sed. 5. & Salmanticenses, qui alios plures allegant d. cap. 14. numer. 51. VIII. Disputant D. D. si quis habeat plura impedimenta, puta Consanguinitatis, Affinitatis, ac Voti Castitatis, Utrum possit separatim petere Dispensationem prius super uno, absque mentione